

Волуйко О. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри правового забезпечення та
правоохоронної діяльності факультету забезпечення державної безпеки,
Київського інституту Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

Лобунов Д. О.,
здобувач вищої освіти факультету забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМАТИКА АДАПТАЦІЇ ЗМІСТУ НОРМАТИВНО- ВИЗНАЧЕНИХ КАТЕГОРІЙ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Наприкінці ХХ - початку ХХІ століть особливо рельєфно стали виявлятися негативні особливості глобалізації, пов'язані з ускладненням міжнародного стану справ та зростанням конфліктогенності в світі. Розвитку світу за заданою траєкторією певною мірою сприяє підвищення впливу чинників невизначеності, появою недержавних світових акторів, в першу чергу міжнародного тероризму, негативним станом екології, проблемами розподілу ресурсів світового розвитку, управління міжнародною соціальною сферою. Сумарний вплив комплексу чинників балансу сил та невизначеності при досить слабкому глобальному управлінні спричинило те, що світ скочується до стану хаосу й турбулентності, де вектор розвитку є недостатньо контрольованим і непрогнозованим. Необхідність суттєвої корекції та водночас повної зміни парадигми визначає, що стан глобального управління набуває імперативного характеру.

За вказаних умов наслідки глобалізації у сфері забезпечення національної й міжнародної безпеки дуже суперечливі. З одного боку, глобалізація формує небачені раніше можливості для розвитку й процвітання різних країн, з іншого – нові, у край небезпечні виклики, ризики, а також загрози, що вимагають скоординованої протидії від сучасних моделей забезпечення міжнародної і національної безпеки. На фоні зниження авторитету ефективності міжнародних структур відбувається погіршення керованості стосовно до процесів у сфері наднаціональної безпеки. Породжена вказаними тенденціями невідповідність між масштабними загрозами і можливостями спільного протистояння цим викликам обумовлює потребу в наукового осмислення проблем адаптації міжнародних організацій до політичних умов, які динамічним чином трансформуються [1, с. 24].

Відповідно, завжди актуальною залишається зацікавленість наукової спільноти до дослідження та певної нормативної систематизації й узагальнення відомостей щодо поняття й класифікації складових сил оборони України.

Означена мета передбачає, насамперед, необхідність оцінки генези складових сил оборони і сектору безпеки.

В означеному дослідницькому напрямку вагомий доробок внесло чимало науковців, насамперед, правників. Зокрема: Павло Богуцький, Олександр Доронін, Костянтин Задоя, Владислав Карелін, Олександр Котляренко, Олександр Кривенко, Микола Луців, Василь Настюк, Володимир Пашинський, Михайло Прохоренко, Петро Фівкін, Ірина Шепітько та інші.

Отже, як вбачається, логіка адаптації має передбачати розв'язання двох взаємопов'язаних завдань: по-перше, координацію діяльності міжнародних організацій, які діють у сфері забезпечення міжнародної безпеки у межах єдиної міжнародної стратегії, по-друге, узгодження вказаної стратегії зі стратегіями забезпечення національної безпеки. Реалізація вказаного підходу дозволить забезпечити прогнозованість стану ситуацій у галузі міжнародної безпеки, сформує додаткові можливості для планування дій відносно запобігання кризових загострень ситуації.

Наразі через специфіку змістовних характеристик категорії «оборона» в юридичній науці не існує визначеної дефініції поняття «оборонна функція держави», про що неодноразово зазначали учені-правознавці [2, с. 159]. Так чи інакше, водночас кінцевим результатом реалізації оборонної функції держави являється досягнення стану підготовки до можливого збройного захисту держави та її безпосереднього захисту у випадку збройної агресії або збройного конфлікту. Вказане бачення сутності оборонної функції держави слідує із положень ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р. № 1932-ХІІ [3].

Разом із тим, очевидним являється те, що механізм реалізації оборонної функції держави передбачає виконання системи спеціальних політичних, військово-технічних, економічних, організаційних і гуманітарних заходів, які спрямовані на протидію можливій військовій агресії. Такі заходи розраховані на реалізацію не лише у воєнний, але й у мирний час [4, с. 40].

Оборонна функція держави реалізується, фактично, всіма компонентами механізму влади. У такий спосіб досягається стан готовності державних сил оборони, які необхідні для стримування збройної агресії противника [5]. Водночас у рамках механізму держави необхідно виокремити ті структури, компетенція яких безпосередньо передбачає реалізацію оборонної функції. При цьому, до початку війни в 2022 році, всі зазначені структури були об'єднані у таке полісистемне утворення, як воєнна організація держави.

При цьому статус воєнної організації держави тривалий час регламентувався вже не чинним Законом України «Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19 червня 2003 р. № 975-IV [6]. Закон, передбачаючи захист національних інтересів України, утвердження і посилення конституційних основ демократичної та правової держави у сфері цивільно-військових відносин, реалізації прав та свобод людини і відповідно до міжнародних зобов'язань, до взяті Україною, визначав правові засади організації й реалізації демократичного

цивільного контролю над Збройними Силами України й іншими утвореними згідно із законами України військовими формуваннями, а також над правоохоронними структурами держави.

Згідно зі ст. 1 вказаного акту воєнна організація держави у зазначений період розглядалася як охоплена спільним керівництвом сукупність органів державної влади, Збройних Сил України, а також інших військових формувань, які сформовані відповідно до Конституції й Законів України, діяльність яких постійно перебуває під демократичним цивільним контролем держави і суспільства та згідно з Конституцією і Законами України безпосередньо направлених на вирішення задач стосовно захисту інтересів держави як від зовнішніх, так і внутрішніх загроз.

У додаток до вказаних вище контекстів, у ст. 1 вже не чинного Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. №964-IV також містилася дефініція воєнної організації держави [7]. Зокрема, вказаним утворенням іменувалося система органів державної влади, військових формувань, сформованих згідно із законами України, діяльність яких постійно перебуває під демократичним цивільним контролем зі сторони суспільства та безпосередньо спрямована на захист інтересів нашої держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

У 2018 р., разом із прийняттям Закону України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII, категорія «воєнна організація держави» втратила нормативне значення [8]. У зазначеному Законі замість категорії «воєнна організація держави» було впроваджено термін «сектор безпеки та оборони». Під сектором безпеки та оборони відповідно ст. 1 зазначеного Закону України «Про національну безпеку України» розуміється система органів державної влади, ЗСУ, а також правоохоронних і розвідувальних органів, структур державної влади спеціального призначення із правоохоронними функціями, військово-промислового комплексу України, сил цивільного захисту, діяльність яких постійно знаходиться під цивільним демократичним контролем та відповідно до Конституції і згідно із Законами України за власним функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів нашої держави від широкого спектру різноспрямованих загроз, а також громадян і громадських об'єднань, що добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України. Очевидно, що сектор безпеки і оборони України виступає державним утворенням, на який покладається більш широкий спектр завдань у галузі оборони та безпеки порівняно із воєнною організацією держави.

На даний час згідно із законодавством, структура сектору безпеки і оборони України містить чотири складові компоненти, які розмежовуються відповідно до власного функціонального призначення й юридичної природи. Зокрема, сектор безпеки та оборони України складається із:

- 1) сил безпеки;
- 2) сил оборони;
- 3) оборонно-промислового комплексу;

4) громадських організацій, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки.

Доцільно звернути увагу і на те, що інституційно компоненти сектору безпеки і оборони України належать як до державного апарату, так і до інститутів громадянського суспільства.

Отже, аксіомно можна визначити, що під силами безпеки розуміються правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення, що мають правоохоронні функціями, сили цивільного захисту, а також інші структури, на які Основним Законом й іншими нормативними й правовими актами України покладені функції із забезпечення національної безпеки нашої держави. У свою чергу, до Сил оборони відносяться Збройні Сили України, а також інші створені у відповідності до законодавства нашої держави військові формування, правоохоронні й розвідувальні органи, а також органи спеціального призначення, що мають правоохоронні функції, на які Конституцією й законами нашої держави покладені функції із забезпечення оборони держави.

Список використаних джерел:

1. Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки і оборони України: *тези II Міжнародної науково-практичної конференції* (Хмельницький, 25 листопада 2021 року). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2021. 1052 с.
2. Сокурєнко В. Оборона як ефективний засіб забезпечення безпеки суспільства та держави. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С.159.
3. Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 № 1932-ХІІ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>. (дата звернення: 26.01.2025).
4. Щербюк Н., Щербюк М. Особливості та шляхи реалізації функції оборони держави. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 2 (6). С. 40.
5. Безпека та оборона. *Офіційний Інтернет сайт «Урядовий портал»*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/bezpeka-ta-oborona>. (дата звернення: 26.01.2025).
6. Закон України «Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19.06.2003 р. № 975-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 46. Ст. 366. (втратив чинність).
7. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 року № 964-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 351. (втратив чинність).
8. Закон України «Про національну безпеку України». [Верховна Рада України. Офіційний сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. (дата звернення: 26.01.2025).